

Somogyvári Lajos

... Pannon Egyetem, MFTK, Tanárképző Központ, Veszprém –
... Somogyi TISZK Rudnay Gyula Középiskola, Tab
... tabilajos@gmail.com

RÖVID ÍRÁS A KORRUPCIÓRÓL

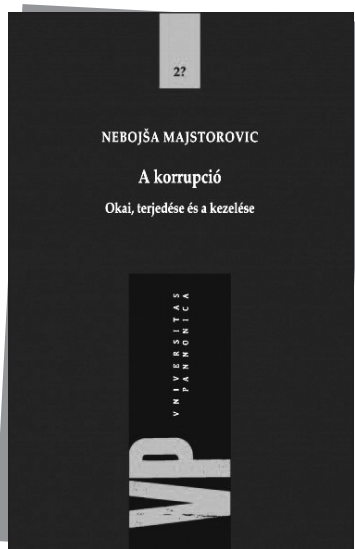
A Short Text on Corruption

Kratak spis o korupciji

Nebojša Majstorović: *A korrupció. Okai, terjedése és kezelése*. Universitas Pannonica. Gondolat, Budapest, 2013

A könyv a veszprémi Pannon Egyetem által kezdeményezett Universitas Pannonica-sorozat 23. darabja. A sorozat az egyetem Modern Filológiai és Társadalomtudományi Karának sokszínűségét és egyben nyitottságát kívánja bemutatni a megjelentetett kötetekkel. Az interdiszciplinaritásra jó példa a szerb szerző korrupcióról szóló könyve, amiből egyébként már jelentek meg részletek az *Iskolakultúra* 2013-as és 2014-es évfolyamában is – a fordítás munkáját Pásztor Kicsi Mária, az újvidéki Bölcsészettudományi Kar Magyar Tanszékének tanára, a *Létünk* munkatársa végezte el. Nebojša Majstorović az Újvidéki Egyetem Pszichológia Tanszékén dolgozik egyetemi tanárként, doktorátusát az Ottawai Egyetemen szerezte – az önszabályozás (self orientation, más szövegekben self regulation) pszichológiai szerepéről írt munkáját, mely a belső szükségleteket és ezek megvalósulását elemzi; a kanadai egyetem 2007-ben ki is adta.

A pszichológia ebben a műben is hangsúlyos szerepet játszik. Hétköznapi értelemben a korrupciót a köztisztviséggel, hatalommal való visszaélésként szoktuk értelmezni, mely valamilyen előny tisztességtelen megszerzé-

sére irányul. Majstorović azonban kitágítja a korrupció fogalmkörét, és olyan morális-pszichológiai döntésként mutatja be, mely szoros összefüggésben van az egyéni lélektannal és a szervezeti kultúrával. Ilyen értelemben szoros kapcsolatot mutatkozik felelősség és korrumpív viselkedés között, s ez a kapcsolat helyi, nemzeti és nemzetközi szintereken egyaránt megmutatkozhat. Ha etikai síkon szemléljük a korrupciót, akkor nem csupán a fejlődés akadályának, anyagi-hatalmi haszonszerzésnek tűnhet, hanem abszolút értelemben a jó örök elvét is megsértheti, az emberek közti együttélés és kölcsönös bizalom befolyásolásával.

Számomra legtanulságosabbak azok a gondolatmenetek, ahol a szerző a korrupció kialakulásának pszichológiai mintázatával foglalkozott. Bizonyos jellemvonások ugyanis elősegíthetnek korrumpív viselkedésmódokat és döntéseket: ilyen például a machiavellisztikus beállítódás (személyek és folyamatok eszközként való felfogása), az empátia hiánya, a külső kontroll dominanciája (jutalom és büntetés függvényében való cselekvés), illetve a kognitív-morális fejlődés alacsonyabb szintje. Ha viszont ezeket tudjuk, akkor tehetünk azért, hogy egy vállalatnál dolgozó emberek (Majstorović fő kutatási területe az ipari pszichológia, így például is innen hozza) etikai színvonalát emeljük – különböző képzések, programok segítségével.

Két dolgot figyelhetünk meg a fenti következtetés kapcsán. Az egyik, a pszichológiai szakma érdekérvényesítő képességének megnyilvánulása – az etikai képzések természetesen jót tennének a hivatás képviselőinek –, ezt a felvetést csak üdvözölni lehet, hiszen a pszichológusokra egyre nagyobb szükség van a gazdasági, oktatási vagy akár kormányzati szervek esetében is. Másik megfigyelésem pedig a felvilágosodás örökségének szívós továbbélésére irányul: az oktatás révén jobb emberekké válhatunk, szól a könyv egyik kimondatlan előfeltevése. Természetesen a felvilágosodásnál régebbi gondolkodási hagyományról van szó itt, elég csak a görög etikára és Szókratész felvetésére utalni, miszerint a rossz a jó nem tudásából fakad. Anélkül, hogy részletekbe bocsátkoznánk, annyi megállapítható, hogy ma már nem tartjuk ennyire egyértelműen lineáris, ok-okozati kapcsolatnak oktatás és a jó cselekvésének összefüggését – ez a megállapítás persze nem teszi fölöslegessé az etikai képzések megtartását, csak kritikusabb szemléletet szorgalmaz a lehetséges eredményeket illetően.

Nagyon fontos, hogy az egyéni döntéseken túllépve a szervezeti, csoport- és kapcsolatszemponitú megközelítések is teret kapnak a tanulmányban, s ezzel a társadalomtudományokban rendkívül divatos hálózatkutatással teremt kapcsolatot az írás. A szakmai tudás és a korrumpív gyakorlat is kapcsolatokban alakul ki, terjed és transzformálódik, amit különböző státusok, pozíciók, klikkek és befolyásos/mintaadó személyek alakítanak. A korrupció sikere legitimálja ezeket a gyakorlatokat, rutinszerűen bejáratott cselekvési sémákat, melyek törvényesülhetnek – ezt hívja Majstorović normalizációnak. A folyamat része

a korrupció intézményesítése, a megfelelő ideológiai kontextus létrehozása, melyben a korrupció elfogadottá válik (racionalizáció), végül az új szereplők „bevezetése” a korrupció gyakorlatába (szocializáció). Első olvasásra szokatlan ez a megközelítés, mely az etikátlan tevékenységet végző személyek és csoportok motivációit magyarázza, hiszen a korrupciót általában kívülről szemléljük, és automatikusan elítéljük. Ha azonban tenni akarunk a korrupció ellen, akkor szükséges megérteni az indítékokat, a szereplők kapcsolatrendszerét, a csoportstruktúrákat és a cselekvések dinamikáját.

A megoldás a szerző szerint a korrupcióellenes pszichológiai beavatkozás – a külső kontroll megszigorítása, a szabályok betartatása nem elég; szükséges egy új, kollektív identitás megalkotása, mely a lehető leginkább megnehezíti hasonló cselekedetek elkövetését. Az új identitás kulcsszavai az etikai dilemmák tudatosítása, a felelősség és átláthatóság erősítése – ezek kialakításához a szervezeten kívüli szakértői segítség kell. A korrumpív csoport vagy intézmény rehabilitációja azonban hosszú folyamat, hiszen a korrumpálódott szervnek újra vissza kell nyernie a közösség bizalmát. A változtatás szereplői és a korrupció védelmezői közötti harc attól függ, hogy melyik fél rendelkezik több erőforrással. Nagyon fontos ponthoz értünk el itt: a korrupció leleplezése csak az első lépcsőfok, és egyáltalán nem biztosítja annak felszámolását – ez utóbbihoz hosszú, kitartó munka vezet el.

A tanulmánynál hosszabb, de könyvnél rövidebb mű (127 oldal) ideális olvasnivaló hosszú utazásokra. Megtudhatjuk belőle, hogy mi köze a pszichológusoknak a korrupcióhoz, és hányféle értelmezése létezik a mindenütt létező jelenségnek. A mű befejezése után úgy tűnik számomra, hogy a személyes érdek és a személytelen morál összeütközéséből táplálkozó korrupció állandó antropológiai jellemzője az embereknek. A korrupcióról való beszéd ezért mindenkor szükséges és megkerülhetetlen feladat.